

อาหารสมอง

วีรกร ตรีเศศ

นาซีปล้นงานศิลปะ

สงครามนอกจากจะทำให้ผู้คนล้มตายมากมายแล้วยังทำให้สูญเสียบรรยากาศอันงดงามมหาศาลอีกด้วย ผู้ร้ายในการ “ปล้นสะดม” ระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองก็คือเยอรมนีและโซเวียต ภาพเขียนอันงดงามล้ำค่าของจิตรกรมีชื่อเสียงนับหมื่นชิ้นถูก “ปล้น” ไปอย่างเป็นระบบโดยนาซี แต่ถึงแม้สงครามจะเลิกไปกว่า 60 ปีแล้ว ภาพเขียนเหล่านั้นก็ยังไม่กลับคืนไปสู่เจ้าของเดิม ยังตกค้างอยู่ในพิพิธภัณฑ์ใหญ่ๆ โดยเฉพาะในยุโรปตะวันออกอย่างไม่อาจพำดิน

ฮิตเลอร์นั้นถือว่าตนเองเป็นผู้มีความรู้ด้านศิลปะและมีรสนิยมศิลปะเป็นเลิศ ถึงแม้ว่าตนเองจะไม่ได้เป็นจิตรกรก็ตามที่ (ถูกปฏิเสธการขอเข้าศึกษาใน Vienna Academy of Fine Arts) ฮิตเลอร์ชื่นชอบภาพเขียนคลาสสิกรูปคนและทิวทัศน์เขียนขึ้นก่อน ค.ศ.1800 ของจิตรกรชั้นครูชาวยุโรป โดยเฉพาะที่เป็นคนเยอรมัน

“การปล้นสะดม” งานศิลปะของนาซีเป็นไปอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มตั้งแต่ ค.ศ.1933 จวบจนสิ้นสงคราม ไม่ว่าจะเป็นถ้วย ชาม ของเก่ามีค่า หนังสือ ฯลฯ สิ่งที่ตั้งตุงความสนใจมากที่สุดคือภาพเขียน

หน่วยที่มีชื่อย่อว่า ERR เป็นผู้ประเมินงานศิลปะที่ยึดมาจากทุกพื้นที่ที่ยึดครอง บ้านคฤหาสน์ โบสถ์ ทุกแห่งจะถูกตรวจค้นและยึดงานศิลปะที่คาดว่ามีความสำคัญ เมื่อประเมินแล้วครึ่งหนึ่งจะเป็นของฮิตเลอร์เพื่อเอาไปตั้งพิพิธภัณฑ์ศิลปะของตนในอนาคต (Führermuseum) อีกส่วนหนึ่งแบ่งให้ Hermann Göring (ผู้นำนาซีคนสำคัญ) ผู้นำนาซีคนอื่นๆ และส่วนหนึ่งเอาไปขายเพื่อตั้งกองทุนสนับสนุนนาซีหลังสงคราม (เพื่อหนีไปอยู่อเมริกาได้)

ประเทศหนึ่งที่อื้อฉาวในปัจจุบันจากการไม่ยอมคืนภาพเขียนจำนวนมากให้แก่เจ้าของเดิมก็คือฮังการี ผู้นำครอบครัวตระกูลฮิวชื่อ Baron Mor Lipot Herzog มีภาพเขียนของจิตรกรมีชื่อ เช่น Monet/Renoir/El Greco/Courbet/Velázquez ฯลฯ รวมกว่า 2,500 ชิ้น ก่อนที่จะถูกยึดไปทั้งหมดโดยนาซีใน ค.ศ.1934 เมื่อกองทัพนาซีเข้ายึดครองฮังการี

ทายาทของครอบครัว Herzog ซึ่งปัจจุบันอาศัยอยู่ในสหรัฐอเมริกา พยายามทวงภาพจำนวนมากที่เขานออยู่ให้หลายพิพิธภัณฑ์ในฮังการีและโปแลนด์ ซึ่งครอบครัวยืนยันว่าเคยเป็นของตนตามรายการที่บรรพบุรุษบันทึกไว้ แต่สิ่งที่ได้รับตอบก็คือความเฉยเมยเป็นตุ๊กตาหินของทั้งสองรัฐบาลซึ่งเป็นเจ้าของพิพิธภัณฑ์เหล่านี้

David de Csepel ทายาทของตระกูล Herzog อายุ 44 ปี พยายามทวงภาพเหล่านี้มากกว่า 20 ปี แต่ก็ไม่เป็นผล ล่าสุดจึงยื่นฟ้อง

ต่อศาลสหรัฐอเมริกาเพื่อสร้างแรงกดดันให้รัฐบาลฮังการีรีบจ่ายชดเชยแก่เจ้าของเดิม แม้ว่ารัฐบาลฮังการีจะได้ภาพกลับคืนมาจากนาซีหลังสงครามแต่ก็ไม่ยอมคืนให้แก่เจ้าของที่แท้จริงผู้ถูกยึดไปอย่างไม่เป็นธรรม

รัฐบาลโปแลนด์นั้นในขณะนี้กำลังจะคืนภาพหนึ่งอันเป็นผลงานของจิตรกร Courbet ให้แก่ครอบครัวนี้หลังจากต่อสู้และพิสูจน์ความเป็นเจ้าของมายาวนาน ตามนัยของข้อตกลงของนานาประเทศในปี 1998 ที่จะให้คืนทรัพย์สินทั้งหมดของยิวที่ถูกฆ่าในสงครามล้างเผ่าพันธุ์ (Holocaust) ให้แก่ทายาท

ถึงแม้หลายประเทศได้ทำตามข้อตกลงนี้ แต่ก็ยังมีภาพเขียนอีกนับร้อยนับพันภาพ ยังแขวนอยู่ในพิพิธภัณฑ์ในสหรัฐอเมริกา และหลายประเทศในยุโรปเนื่องจากทายาทไม่อาจพิสูจน์ความเป็นเจ้าของได้อย่างชัดเจน ถ้าจะว่ากันอย่างยุติธรรมแล้ว การคืนภาพไม่ใช่เรื่องง่ายเนื่องจากภาพที่ถูก “ปล้น” ไประหว่างสงครามมีจำนวนมากถึงร้อยละ 20 ของภาพเขียนศิลปะตะวันตกในยุโรปทั้งหมด

เหตุใดรัฐบาลฮังการีจึงไม่เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับภาพที่ถูก “ปล้น” ไป และได้กลับคืนมา และเหตุใดไม่คืนภาพให้แก่เจ้าของ? มีการคาดเดาว่าคำตอบผูกพันกับประวัติศาสตร์ของฮังการีในสงครามโลกครั้งที่สอง กล่าวคือฮังการีมองว่าตนเองเป็นเหยื่อของสงคราม

เนื่องจากถูกกองทัพฮิตเลอร์ยึดครองและเป็นมิตรกับนาซีมาตลอดอย่างน่าละอาย แม้แต่ในปัจจุบันในโรงเรียนก็ไม่มีการเรียนเรื่องราวของ Holocaust การคืนภาพให้แก่เจ้าของที่เป็นยิวเท่ากับเป็นการเตือนใจให้ผู้นั้นถึงบทบาทอันแนบแน่นของตนกับนาซีในอดีต อีกทั้งการคืนภาพอาจไปกระตุ้นพวกขวาที่ให้ออกมาต่อต้านจนอาจเกิดความรู้สึกเกลียดชังยิวขึ้นมาอีกครั้งได้

นอกจากนี้ ก็คาดเดาว่ารัฐบาลอาจเกรงการเรียกร้องให้ชดเชยความเสียหายที่ได้ทำกับคน

น้ำจิ้มอาหารสมอง

By gaming we lose both our time and treasure, two things most precious to the life of man.

(Felltham ค.ศ.1602-1668)

การพนันทำให้สูญเสยทั้งเวลาและของมีค่า สองสิ่งที่มีค่าที่สุดของชีวิตมนุษย์

ฮังการีเชื้อสายยิวในอดีตซึ่งอาจตามมาหลังจากการคืนภาพเขียน เงินชดเชยก่อนหน้านี้จะใหญ่มากจนรัฐบาลสู้ไม่ไหว ทางออกที่ดีที่สุดก็คือเฉยไว้ไม่คืนภาพ

อีกประเทศหนึ่งที่ “ปล้น” ของมีค่ายามเมื่อยึดครองดินแดนได้ตอนใกล้สงครามจบลง ก็คือโซเวียตโดยฝีมือของกองทัพแดง (Red Army) คงจำกันได้ว่าจุดจบของกองทัพฮิตเลอร์เริ่มเมื่อฝ่ายพันธมิตรประสบความสำเร็จในการยกพลขึ้นบกที่นอร์ม็องดีของฝรั่งเศสในเดือนมิถุนายน ค.ศ.1944 และลุยเดินหน้าไปยังเบอร์ลินโดยใช้เวลา 1 ปี ในขณะที่กองทัพแดงก็บุกเข้ามาเพื่อต้องการให้ถึงเบอร์ลินก่อนพันธมิตร ระหว่างทางกองทัพแดงก็ “ปล้น” งานศิลปะ แต่ก็ถูก “ปล้น” งานศิลปะโดยกองทัพนาซีเป็นจำนวนมากเช่นกันเมื่อครั้งฮิตเลอร์บุกเข้าไปในโซเวียตก่อนหน้านี้ การ “ปล้น” ของมีค่าโดยผู้ชนะสงครามกระทำกันเป็นประจำมานานับพันปี ไม่ว่าจะเป็นสงครามกรีก-โรมัน หรือสงครามในยุโรป หรือไทยพม่า ล้วนมีพฤติกรรมไม่ต่างกันทั้งนั้น เป็นที่ยอมรับกันว่ากองทัพอเมริกันในสงครามโลกครั้งที่สองก็ “ปล้น” เช่นกัน หากกระทำในระดับบุคคลโดยกองทัพห้าม ซึ่งต่างจากกองทัพนาซีและกองทัพแดงที่กระทำอย่างเป็นระบบ

สงครามไม่เคยให้คุณใคร ระวังแต่จะทำให้จิตใจคนเสื่อมทราม สามารถกระทำถึงที่ตนเองไม่เคยคิดว่าจะกระทำได้ในยามสงบ ถ้าเราไม่ต้องการเห็นสิ่งเลวร้ายสุดๆ ออกมาจากตัวมนุษย์แล้ว เราก็ต้องช่วยกันป้องกันไม่ให้มีสงครามครับ ●

เครื่องเคียงอาหารสมอง

มี เรื่องสั้นเรื่องหนึ่งเขียนขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ของ Jeffrey Archer นักเขียนมีชื่อของอังกฤษ (เขียน Kane and Able/First Among Equals/A Matter of Honor ฯลฯ) เกี่ยวกับการโจรกรรมเพชรที่เตือนใจให้ร้านขายเพชรทั้งหลายต้องระมัดระวัง

เรื่องก็มีอยู่ว่าหญิงคนหนึ่งวางแผนให้คู่รักไปขโมยเพชรเม็ดงามจากร้านมีชื่อของลอนดอน โดยให้แต่งตัวดูดีมีเงินเข้าไปขอดูเพชรหลายเม็ดในห้องชมเพชรส่วนตัว ขณะดูอยู่กับคนขายๆ ก็สังเกตเห็นว่าเพชรเม็ดใหญ่หายไปหนึ่งเม็ดคนขายก็ถือว่าลูกค้ายิ่งถูกจับคันตัวเอ็กซ์เรย์กระเพาะอาหารค้นทั่วร่างกายก็ไม่พบแม้แต่เงา

จากนั้นอีก 2 ชั่วโมงต่อมาหญิงคู่รักก็เข้าไปขอดูเพชรแบบเดียวกันแต่ไม่ซื้อและเพชรก็ไม่หายด้วย แต่หลังจากขึ้นรถมาแล้วเธอก็ควักเพชรเม็ดใหญ่ที่แฟนต้องการขโมยนั้นออกมาดู

ภาพตัดมอดอนจบที่คนทำความสะอาดห้องชมเพชรพบเศษหมากฝรั่งอันใหญ่ติดอยู่ที่พื้นโต๊ะก็ดำใจว่าคนอะไรกินหมากฝรั่งแล้วยังอาเศษมาแปะไว้หน้ารังเกียจ